

Vlaams
Parlement

ingediend op **43** (2020-2021) – Nr. 2
27 april 2021 (2020-2021)

Verslag

namens de Commissie voor Welzijn,
Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding
uitgebracht door Suzy Wouters

over het jaarverslag

van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen

2020

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding:

Voorzitter: Stefaan Sintobin.

Vaste leden:

Koen Daniëls, Lorin Parys, Elke Sleurs, Tine van der Vloet, Katja Verheyen;

Immanuel De Reuse, Stefaan Sintobin, Suzy Wouters;

Maike De Rudder, Katrien Schryvers;

Freya Saeys, Maurits Vande Reyde;

Ann De Martelaer, Jeremie Vaneeckhout;

Freya Van den Bossche.

Plaatsvervangers:

Allessia Claes, Piet De Bruyn, Freya Perdaens, Sarah Smeyers, Annabel Tavernier;

Yves Buysse, Ilse Malfroot, Frieda Verougstraete-Deschacht;

Vera Jans, Kurt Vanryckeghem;

Gweny De Vroe, Sihame El Kaouakibi;

Johan Danen, Celia Groothedde;

Conner Rousseau.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

Documenten in het dossier:

43 (2020-2021) – Nr. 1: Jaarverslag

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris	4
1.	Gewone leven in de gesloten voorzieningen on hold door corona.....	4
2.	Rechten onder druk door corona	4
3.	Maandbezoeken in de gemeenschapsinstellingen van het agentschap Opgroeien	5
3.1.	Grote verschillen tussen jongeren	5
3.2.	Thematische aanbevelingen	6
3.3.	Aanbevelingen	7
4.	Vlaams detentiecentrum	8
5.	Private voorzieningen	9
5.1.	Aanbevelingen	9
5.2.	Uitbreiding	9
II.	Vragen van de leden	10
1.	Vragen van Suzy Wouters	10
2.	Vragen van Katrien Schryvers	10
3.	Vragen van Lorin Parys	12
4.	Vragen van Freya Van den Bossche	13
5.	Vragen van Celia Groothedde	14
6.	Vragen van Freya Saeys	15
7.	Vragen van Koen Daniëls	15
III.	Antwoord van Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris	15
IV.	Antwoord van Inge Schoevaerts, secretaris van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstituten.....	19
	Gebruikte afkortingen	21
	Bijlage: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding besprak het jaarverslag 2020 van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen tijdens haar vergadering van woensdag 31 maart 2021. Aan de vergadering namen Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris, en Inge Schoevaerts, secretaris van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen, deel.

De bijlage is terug te vinden op de [dossierpagina](https://www.vlaamsparlement.be) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

(Deze commissievergadering werd als videoconferentie georganiseerd.)

I. Uiteenzetting door Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris

1. Gewone leven in de gesloten voorzieningen on hold door corona

Caroline Vrijens zegt dat 2020 een bijzonder jaar was voor de Commissie van Toezicht, en dat in de eerste plaats vanwege corona. Het was een zwaar jaar voor jongeren en begeleiders. Tijdens de eerste lockdown was het voor de Commissie van Toezicht zoeken naar een manier om haar toezichtsfunctie uit te oefenen omdat fysiek bezoek niet mogelijk was. Dat er thans een jaarverslag met aanbevelingen is, is te danken aan de inzet van de maandcommissarissen om in connectie te blijven met de jongeren. Tijdens de eerste lockdown verliep dat telefonisch of online.

2020 was een bijzonder jaar voor alle jongeren in de jeugdhulp en in gesloten voorzieningen. Directies en begeleiders kwamen voor grote uitdagingen te staan. Ze moesten werkroosters herorganiseren, leefgroepbubbels vormen in de voorzieningen of een ziekenboek organiseren. Bezoek kon enkel nog online. Jongeren konden vaker dan anders telefoneren of beeldbellen met hun familie. Ze misten vaak het contact met hun familie. Lessen en buitenactiviteiten werden geschrapt. Jongeren moesten afstand houden en ook in hun bubbel voldoen aan de mondkapverplichting. Trajecten werden soms plots verlengd. Wie nieuw binnenkwam in een gesloten jeugdinstelling werd vaak zeven tot negen dagen in quarantaine geplaatst.

Deze neveneffecten lieten sporen na bij de jongeren. Hun rechten kwamen onder druk te staan. Begeleiders vonden het moeilijk doordat jongeren het er lastig mee hadden. Ze hebben vaak geprobeerd om het wat leefbaarder te maken in de leefgroepen door flexibeler te zijn met de belmomenten, meer activiteiten te organiseren of soepeler te zijn in hun aanpak.

2. Rechten onder druk door corona

Rechten kwamen onder druk te staan maar er zijn lessen getrokken uit de eerste lockdown. Na de zomer van 2020 heeft het agentschap Opgroeien bijgestuurd. Het bezoekrecht werd versoepeld waardoor het mogelijk was familie fysiek te ontmoeten of opnieuw weekendbezoeken op te starten in de thuisomgeving. Er werd voorzigtiger omgesprongen met de quarantaines. Het agentschap Opgroeien heeft de maandcommissarissen gelijkgesteld met het personeel waardoor de bezoeken ter plaatse opnieuw konden opstarten. Het agentschap en de directies nemen zich voor het positieve uit de coronaperiode te behouden. Er wordt uitgezocht welke goede praktijken – zoals het flexibel mogelijk maken van telefoneren en beeldbellen met familie – kunnen worden voortgezet.

De Commissie van Toezicht verwachtte zich aan meer weerstand en conflicten tussen jongeren en met hun begeleiders. De indruk leeft dat dat binnen de perken is

gebleven, grotendeels dankzij de veerkracht van de jongeren en de dagdagelijkse inzet van de begeleiders.

Op slide 6 staan relevante quotes van enkele jongeren.

3. Maandbezoeken in de gemeenschapsinstellingen van het agentschap Opgroeien

De maandcommissarissen bezoeken drie types van instellingen. In de eerste plaats zijn dat de gemeenschapsinstellingen waar de grootste groep jongeren zit. Daarnaast bezoeken de vrijwilligers private voorzieningen met een besloten verblijf, en het Vlaams detentiecentrum dat van Tongeren naar Beveren is verhuisd.

De gemeenschapsinstellingen De Zande, De Kempen en De Grubbe hebben samen een 360-tal plaatsen voor jongeren van 12 tot 18 jaar. Elke gemeenschapsinstelling telt een aantal campussen. Jongeren die er terechtkomen, zijn steeds geplaatst door een jeugdrechter. De gemeenschapsinstellingen bieden pedagogische hulp in een structurerend en vrijheidsbeperkend kader. Het gaat steeds om jongeren die een delict hebben gepleegd of in een verontrustende situatie zitten. Vanwege het vrijheidsbeperkende kader is het fundamenteel dat jongeren duidelijke informatie krijgen over de context waarin ze zich bevinden, de regels die er gelden en hun mogelijkheden om bezorgdheden en klachten te melden

3.1. Grote verschillen tussen jongeren

Alvorens op een aantal thema's te focussen, wijst Caroline Vrijens op de grote diversiteit tussen de jongeren die in een gemeenschapsinstelling terechtkomen. Dat wordt al jaren vastgesteld. Er is – ook in leefgroepen – diversiteit op het vlak van leeftijd, maturiteit, maar ook verstandelijke en sociaal-emotionele ontwikkeling. Het gaat soms om jongeren met een beperking, om niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die geen Nederlands praten, of om jongeren met psychische trauma's of een psychiatrische problematiek.

De gemeenschapsinstellingen bieden niet altijd het meest gepaste antwoord op de diversiteit. Voor jongeren met een zware beperking zijn de ruimtes niet altijd aangepast. Begeleiders en directies doen wat ze kunnen. Er wordt vaak voor een-op-eenbegeleiding gezorgd. Externe thuisverpleging, kinesitherapeuten of andere deskundigen zijn soms nodig voor jongeren die deze zorg nodig hebben vanwege hun problematiek.

Soms zijn er onvoldoende mogelijkheden om op tolken een beroep te doen waardoor niet-begeleide minderjarige buitenlandse vreemdelingen niet begrijpen waar ze precies zijn terechtgekomen en niet snappen wat er met hen zal gebeuren. Dat zorgt voor stress en angst bij deze jongeren.

De gemeenschapsinstellingen zetten sterk in op samenwerking met de VAPH-sector en de geestelijke gezondheidszorg. Desondanks is er vaak onvoldoende psychiatrische zorg voor jongeren met een zware psychiatrische problematiek. De Commissie van Toezicht vraagt zich af of er ondanks alle inspanningen voldoende kwalitatieve zorg en ondersteuning wordt geboden aan deze specifieke groep, en wat de impact daarvan is op de rechten van de andere jongeren in de groep.

Het is niet evident voor een team om aan alle diverse noden te beantwoorden. Op het terrein is de inzet evenwel enorm. Een gemeenschapsinstelling heeft een structurele time-out opgezet om een meisje met een zware mentale beperking op te vangen. Zij verblijft in een VAPH-voorziening. Die voorziening wil die zorg op zich blijven nemen maar acht dat moeilijk haalbaar zonder de structurele time-out in een gemeenschapsinstelling. Dat is niet evident voor de gemeenschapsinstelling

die voor een een-op-eenbegeleiding zorgt, maar evenmin voor de andere jongeren in de leefgroep.

Op slide 9 staan enkele relevante quotes.

3.2. Thematische aanbevelingen

3.2.1. Sociaalpedagogisch leefklimaat

Het leefklimaat is fundamenteel. Er is een evolutie in de richting van een positief leefklimaat. De focus wordt bewust minder op de regels gelegd en meer op het welbevinden van de jongeren. Het beheersregime loslaten vraagt uiteraard tijd. De wil is er. Begeleiders en directies nemen de beleving van de jongeren ernstig. De overtuiging leeft dat de feedback van de jongeren cruciaal is om het leefklimaat nog te verbeteren.

De onthaalfase is overal afgeschaft. Jongeren hadden er enkel negatieve ervaringen mee. Voortaan starten ze onmiddellijk in een leefgroep.

De relatie met de opvoeders is cruciaal voor een positief leefklimaat. Jongeren waarderen een relatie waarbij ze betrokkenheid, nabijheid en respect ervaren, en waarin er ruimte is om in gesprek te gaan.

Op slide 11 staan enkele relevante quotes.

3.2.2. Leefregels, orde en discipline

Leefregels zijn noodzakelijk en geven structuur, maar jongeren geven aan dat te veel of onduidelijke regels lastig zijn. Er zijn leefgroepoverschrijdende regels op het niveau van de instelling. Daarnaast is het mogelijk om op niveau van de leefgroep voor aangepaste regels te zorgen. Men probeert over die regels afspraken te maken in de groep.

Hoewel regels en handhaving ervan niet altijd evident zijn, hebben jongeren begrip en respect voor de formele regels. Er is wel kritiek op de informele regels die als lastiger worden ervaren. Het gaat om ongeschreven regels die vaak het resultaat zijn van context, historiek of afspraken.

Jongeren waarderen een versoepeling van de regels wanneer de sfeer goed zit in de leefgroep. Ze hebben het gevoel dat ze vertrouwen krijgen en voelen zich behandeld als gewone jongeren.

De Commissie van Toezicht merkt belangrijke evoluties. Elke gemeenschapsinstelling probeert het aantal regels te reduceren en te focussen op wat echt nodig is om goed te kunnen samenleven.

Leefregels impliceren sancties. Er zijn tal van sancties: een (extra) kamermoment, een kamerarrest, een taak, een individueel regime, een time-out naar een andere gemeenschapsinstelling of afzondering in een aparte leefgroep. De grootste bezorgdheden zijn duidelijkheid over de reden of motivering, de duur van de sanctie en de tijdsinvulling. Afzondering blijkt voornamelijk uit wachten te bestaan. Jongeren hebben niet het gevoel dat ze op dergelijke momenten iets nuttigs kunnen doen. De luchtmomenten zijn soms beperkt tot 20 minuten per dag.

Op slide 13 staan enkele relevante quotes.

3.2.3. *Dagregime en vrije tijd*

Jongeren vinden de vele kamermomenten en de duur ervan lastig. Vrije tijd werd helemaal anders ingevuld door corona. Jongeren konden geen buitenactiviteiten meer doen. Ze waarderen de ruime mogelijkheden op het vlak van vrije tijd. Ze appreciëren het wanneer ze zelf keuzes kunnen maken.

Op slide 15 staan enkele relevante quotes.

3.2.4. *Participatieruimte*

Participatie heeft veel te maken met de basishouding van begeleiders. Het is een continu proces en een houding. Ruimte voor participatie komt in elk thema van het jaarverslag terug. Het is immers altijd belangrijk dat naar de jongeren wordt geluisterd.

De aandacht voor formele participatie in bewonersraden, jongerenraden en groeps-gesprekken groeit. Opvoeders ondersteunen jongeren daarin. Jongeren zitten deze raden soms voor. Er is aandacht voor terugkoppeling met de jongeren. Sommige maandcommissarissen hebben dergelijke participatiemomenten gevolgd of helpen voorbereiden met de jongeren.

Op slide 17 staat een relevante quote.

3.2.5. *Onderwijs*

Er wordt in elke gemeenschapsinstelling onderwijs georganiseerd. Soms lopen jongeren school buiten de gemeenschapsinstelling of probeert de instelling een brug te leggen bij een onderbroken traject. Jongeren klagen over beperkte keuzemogelijkheden. Onderwijs voelt soms als bezigheidstherapie aan. Sommigen geven aan dat het niveau te laag is.

Het is niet evident om in gemeenschapsinstellingen onderwijs te organiseren voor jongeren die buitengewoon onderwijs nodig hebben. Het onderwijsteam slaagt erin om ook voor deze doelgroep themalessen te organiseren.

Op slide 19 staan enkele relevante quotes.

3.2.6. *Re-integratie*

De re-integratie van jongeren na een verblijf van maanden in een gemeenschapsinstelling gaat over meer dan hun schoolloopbaan. Ze moeten opnieuw leren functioneren in een gezin of op eigen benen leren staan. Ze moeten soms werk zoeken. Hoe kan ervoor gezorgd worden dat jongeren na een verblijf goed terechtkomen? De gemeenschapsinstellingen bereiden jongeren voor om de draad opnieuw op te pakken.

Jongeren moeten soms te lang in een gemeenschapsinstelling blijven bij gebrek aan uitstroommogelijkheden. De gemeenschapsinstelling als wachtruimte gebruiken schendt de rechten van de jongeren. Trajecten duren soms anderhalf jaar aan één stuk of drie jaar met onderbrekingen. De jongeren waarderen de re-integratietrajecten in de gemeenschapsinstellingen.

3.3. *Aanbevelingen*

Vanwege de diversiteit vraagt de Commissie van Toezicht om te blijven investeren in het personeelskader en om begeleiders goed te ondersteunen om te kunnen omgaan met de diverse groepen. Intensievere trajecten moeten mogelijk zijn,

zowel met de psychiatrie, het VAPH en de integrale jeugdhulp, en dat om goede en kwalitatieve zorg te kunnen bieden aan jongeren met specifieke noden maar ook om ervoor te zorgen dat jongeren kunnen uitstromen.

Er moet verder worden gewerkt aan een positieve basishouding en dito leefklimaat. De beoogde cultuur van dialoog moet worden doorgetrokken in elke leefgroep en instelling. Over leefregels en sancties moet men kritisch blijven. Beide moeten worden gemonitord. Jongeren moeten erover kunnen meepraten. Motieven en duur van de sancties moeten duidelijk zijn voor de jongeren. Ook over de te monitoren kamermomenten moeten jongeren kunnen meepraten. Alleen op de kamer eten moet een uitzondering worden in plaats van een regel.

In het vrijetijdsaanbod moet blijvend geïnvesteerd worden. Het moet aansluiten op de leefwereld van de jongeren. Opvoeders hebben initiatiefrecht om zaken te organiseren. Jongeren waarderen het wanneer creatieve projecten worden opgezet.

Het onderwijsaanbod moet worden verbreed, eventueel in samenwerking met scholen buiten de instellingen. Er moet maximaal worden samengewerkt met de thuischool van de jongere om te vermijden dat trajecten onderbroken worden. De motivatie van jongeren zal toenemen als hun inspanningen om een diploma te behalen worden gevaloriseerd. Jongeren weten dat onderwijsinspanningen in gemeenschapsinstellingen niet meetellen voor hun diploma. Ze vragen zelf of het mogelijk is om hun theoretisch rijexamen af te leggen in de gemeenschapsinstelling.

Er moet ten slotte worden gezorgd voor gezamenlijke opnameverantwoordelijkheid zodat jongeren kunnen uitstromen wanneer de plaatsingstermijn van de jeugdrechter voorbij is. Er moet worden gezorgd voor voldoende aanbod. Er moeten lokaal afspraken worden gemaakt zodat jongeren kunnen vertrekken wanneer het tijd is.

4. Vlaams detentiecentrum

Het Vlaams detentiecentrum heeft acht plaatsen voor jongens die uit handen zijn gegeven en op het moment van de feiten 16 of 17 jaar zijn. De jeugdrechter oordeelt dat jeugdhulp niet meer aangewezen is. De meeste jongeren in het Vlaams detentiecentrum zijn meerderjarig. Wanneer er plaats vrijkomt in de gevangenis stromen ze door. Ze staan niet onder toezicht van begeleiders maar van bewakers, die wel onder het personeelsstatuut van het Agentschap Oproeien vallen. Er is een psycholoog, een maatschappelijk assistent en een leerkracht.

Ook voor deze groep woog corona zwaar. De fitnessruimte was gesloten. Er waren minder mogelijkheden om taken uit te voeren voor zakgeld. Daarnaast zijn ze in de zomer van 2020 van Tongeren naar Beveren verhuisd.

Op slide 24 staan enkele relevante quotes.

De Commissie van Toezicht beveelt aan om ook in Beveren voor voldoende ruimte te zorgen. In Tongeren verbleven deze jongeren in een gebrekkig gebouw. De begeleiders hebben er altijd hard hun best gedaan om voor gepaste begeleiding te zorgen. De verhuizing is positief maar voor een aantal zaken is er ook in Beveren te weinig ruimte. De jongeren hebben er hun intrek genomen in een leegstaande vleugel van de gevangenis. Het is een modern gebouw maar de ruimte om bezoek te ontvangen is te klein en biedt de jongeren daardoor geen privacy. Er is onvoldoende ruimte voor praktijklessen of gezamenlijke projecten. Allicht moet met de federale verantwoordelijken van de gevangenis gezocht worden naar mogelijkheden om infrastructuur te delen.

Het team moet worden ondersteund omdat het nieuwe samenwerkingsverbanden moet opzetten met lokale partners. In Tongeren had de directeur een netwerk opgebouwd met de VDAB en het CGG. Dat netwerk moet na de verhuizing opnieuw worden opgebouwd.

5. Private voorzieningen

Private voorzieningen zijn jeugdhulpvoorzieningen met een aanbod van beveiligend verblijf. Voordien hadden ze het statuut van proeftuin maar thans gaat het om erkend aanbod. Het gaat om 37 plaatsen in De Switch, JEZ11, De Leemwinning, De Overstap en De Praktijk. De jongeren komen er terecht na een beslissing van een jeugdrechter. De groepen zijn er minder divers dan in de gemeenschapsinstellingen.

Typisch zijn het kleinschalige karakter, de inbedding in een gewone jeugdhulpvoorziening en de huiselijke inrichting. De deuren van deze private voorzieningen blijven meestal open. Buitendeuren gaan 's nachts op slot. Jongeren mogen altijd naar de tuin of de buitenruimte als ze dat nodig hebben. Dit aanbod wil jongeren gecontroleerd begeleiden van een besloten naar een open regime. Omdat deze voorzieningen als proeftuinen konden experimenteren zijn er verschillen in de pedagogische visie en de werking.

Op slide 27 staan enkele relevante quotes.

5.1. Aanbevelingen

Het is belangrijk om de jongeren voldoende informatie te geven. Ook hier staan zorg en trajecten op maat centraal. Jongeren vinden verschillen oneerlijk. De voorzieningen moeten ervaring en expertise uitwisselen. Good practices moeten gebundeld worden voor de toekomst.

Het was de bedoeling experimenteerruimte te geven zodat voorzieningen konden nagaan hoe ze besloten opvang vorm konden geven. Dat verklaart de verschillen maar maakt aanbevelingen formuleren minder evident. Naarmate het beveiligde verblijf wordt uitgebreid, zal een en ander harmoniseren.

De Commissie van Toezicht blijft volgen hoe de rechtswaarborgen van jongeren er vorm kunnen krijgen en in welke mate de deur op slot gaat. De rechtspositie van jongeren in private voorzieningen moet worden geëxpliciteerd door er een kader voor uit te werken.

5.2. Uitbreiding

De private voorzieningen zijn geen proeftuinen maar structureel aanbod. Er komen tegen september 2022 in de verschillende provincies in totaal zestien voorzieningen bij met een besloten aanbod. Dat vloeit voort uit het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht op basis waarvan alleen jongeren die een delict plegen nog terechtkunnen in een gemeenschapsinstelling. Het decreet van 10 juli 2020 tot wijziging van het decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren, wat het beveiligend verblijf en de benaming van de Commissie van toezicht betreft breidt het mandaat van de Commissie van Toezicht uit tot de nieuwe private voorzieningen. Dat decreet betekent een uitbreiding van het aantal vrijwilligers. Er wordt een secretaris aangeworven. De Commissie van Toezicht zal blijven toezien op de rechtswaarborgen bij de uitbreiding van het aanbod.

II. Vragen van de leden

1. Vragen van Suzy Wouters

Suzy Wouters merkt ondanks een moeilijk jaar met strenge richtlijnen en maatregelen veel positieve veranderingen in het jaarverslag: beeldbellen, uitbreiding van de belmomenten en meer flexibiliteit. Het is goed dat de goede coronapraktijken behouden worden. De veerkracht van de jongeren en het geduld van de medewerkers komen in dit jaarverslag sterk naar voren. Isolatie en afzondering evolueren gunstig. Er wordt niet langer met een onthaalfase gewerkt, waardoor jongeren direct naar een leefgroep mogen. De leefregels zijn aangepast en er wordt met een beoordelings- in plaats van een puntensysteem gewerkt.

Een aantal jongeren geeft aan meer en intensievere psychologische hulp nodig te hebben. Op welke manier kan psychische hulp voor elke jongere gewaarborgd worden, ongeacht de instelling waarin hij of zij verblijft? Bij welke groep is deze behoefte het grootst? Zitten de jongeren die daar behoefte aan hebben er op hun plaats? Moeten er extra samenwerkingsverbanden worden afgesloten?

De Commissie van Toezicht vraagt werk te maken van een suïcidepreventiebeleid met een draaiboek en gepaste begeleiding voor medewerkers en jongeren. Is die behoefte toegenomen sedert de coronacrisis? Hoe wil de Commissie van Toezicht dat uitwerken?

Er wordt opnieuw een breder onderwijsaanbod gevraagd. Sommige jongeren noemen het aanbod bezigheidstherapie. Er moet worden nagedacht over samenwerking met Onderwijs. Is er ondertussen al onderzocht hoe een aanbod op maat kan worden aangeboden?

Loopt het project met de participatieruimte al?

Niet-begeleide minderjarige vluchtelingen in de gemeenschapsinstellingen begrijpen de taal niet en voelen zich minder betrokken bij hun traject. Volgens de spreker zit deze groep daar niet op zijn plaats. Wat is de visie van de Commissie van Toezicht? Kan deze groep op termijn ergens anders terecht? Kunnen ze naar erkende private voorzieningen zoals andere jongeren in verontrustende situaties?

Het is goed dat er nieuwe initiatieven zijn opgestart tijdens de coronacrisis. De leefgroep kortverblijf moet van nabij gevolgd worden. De evaluatie zou op korte termijn beschikbaar moeten zijn. Hoe ervaren de gemeenschapsinstellingen deze leefgroepen? Hoe verliep de uitstroom?

Welke aanbevelingen heeft de Commissie van Toezicht om de werking van het Vlaams detentiecentrum te verbeteren? Welke samenwerkingsverbanden moeten er worden opgezet? Worden de jongeren daarin gehoord? Hoe ervaren zij de nieuwe locatie?

2. Vragen van Katrien Schryvers

Katrien Schryvers wijst op het belang van openheid bij alle betrokkenen om evolutie mogelijk te maken, en uit haar tevredenheid over de grote stappen die de voorbije vier jaar zijn gezet. Iedereen is duidelijk aan de slag gegaan met de aanbevelingen uit de vorige jaarverslagen en dat met het welzijn van de jongeren die er verblijven als doelstelling. Hoe kunnen jongeren versterkt uit de gemeenschapsinstellingen uitstromen? Hoe kunnen onderwijshielen en breuken met de thuissituatie worden vermeden?

2020 was een speciaal jaar door de coronamaatregelen. Er is heel creatief mee omgegaan in de gemeenschapsinstellingen. Na de eerste lockdown is gezocht naar een nieuwe aanpak. Er is goed aan de slag gegaan met tal van aanbevelingen waardoor er tijdens de tweede golf omzichtiger is omgesprongen met quarantainemaatregelen en beperkingen van het bezoekrecht. Er is zelfs sprake van positieve effecten want uit het jaarverslag blijkt dat de band met de begeleiders soms is verbeterd en sterker geworden. Er was meer onderling begrip en flexibiliteit.

Dit jaarverslag is geen eindpunt. Er is evolutie sedert de oprichting van de Commissie van Toezicht. Iedereen weet dat dit tijd zal vergen want cultuur, (in)formele regels die jaren teruggaan of infrastructurele beperkingen bijsturen vergt tijd.

Kinderen en jongeren met een beperking of complexe psychiatrische problemen worden te vaak doorverwezen waar het de bedoeling moet zijn om hun een stabiel verblijf te garanderen. Als het moeilijk wordt, moet de voorziening zelf meer ondersteuning krijgen om hen te begeleiden. Merkt de Commissie van Toezicht evolutie? Waarom gebeurt dat vaak nog niet? Om dit op te lossen moet er immers zicht zijn op de huidige drempels.

Het ontbreekt aan uitstroommogelijkheden. Moeten de gemeenschapsinstellingen nog nauwer samenwerken met VAPH-voorzieningen, de kinder- en jeugdpsychiatrie of een ander aanbod van de integrale jeugdhulp?

Leefklimaat, participatie en omgaan met sancties evolueren gunstig. Zo wordt afzondering steeds meer beperkt. Toch blijven er grote verschillen tussen voorzieningen en leefgroepen. Hoe kan erop worden toegezien dat jongeren gelijk worden behandeld? De plaats waar een jongere terecht komt mag niet bepalen of en hoe hij of zij bestraft wordt.

Naast formele zijn er ook informele regels die vaak als gewoonte zijn gegroeid en ingebed. Hoe kan dat worden doorbroken? Dankzij de maandcommissarissen is dit beter bespreekbaar en worden er vanzelfsprekende zaken in twijfel getrokken. Heeft de Commissie van Toezicht aanbevelingen voor de opleiding van begeleiders?

Ondanks een zekere evolutie in het onderwijsaanbod blijven er verschillen waardoor dit een aandachtspunt blijft. Jongeren verdienen niet alleen leerrecht. Ze moeten zo goed als mogelijk een normaal traject kunnen volgen op basis van hun interesses. Voor jongeren die in een voorziening in de buurt van hun woonplaats verblijven, wordt het contact met de oorspronkelijke school onderhouden. Als dat niet mogelijk is, blijft het onderwijsaanbod beperkt.

Het is goed dat omzichtiger wordt omgesprongen met afzondering. Er moet evenwel dieper worden nagedacht over de invulling ervan.

Hoe kan ervoor gezorgd worden dat een time-out goed wordt ingezet? Het wordt te vaak gebruikt wanneer bepaalde moeilijkheden opduiken. Is het niet aangewezen voor ondersteuning te zorgen in de voorziening zelf? Een time-out mag geen onderbreking zijn in het traject van de jongere.

De Commissie van Toezicht focust op jongeren die in een gesloten voorziening verblijven. Er zijn evoluties in die voorzieningen zoals videoconferenties met jeugdrechters of consultants. Zal de Commissie van Toezicht zich in de toekomst ook informeren over de rechtswaarborgen van jongeren in dergelijke situaties? Jongeren hebben bijvoorbeeld het recht om de jeugdrechter of consultant persoonlijk te ontmoeten. Hebben de maandcommissarissen daar al opmerkingen over gekregen?

Recente voorvallen in Gent en Kapellen illustreren dat de bejegening door de politie van jongeren die iets hebben mispeuterd in elke fase van het traject belangrijk is. De Commissie van Toezicht focust op de beveiligde opvang maar hoe kan er gedurende het volledige traject voor rechtswaARBorgen gezorgd worden. Welke rol ziet de Commissie van Toezicht daar voor zichzelf weggelegd? Moet er werk gemaakt worden van een code? Kunnen er andere initiatieven worden genomen?

De werking van de Commissie van Toezicht is in 2020 decretaal uitgebreid tot alle voorzieningen die beveiligend verblijf zullen aanbieden. Wordt dat al besproken met de directie van die voorzieningen zodat een aantal aanbevelingen al van bij de opstart kunnen worden gevolgd?

3. Vragen van Lorin Parys

Het is *Lorin Parys* opgevallen dat de gemeenschapsinstellingen ondanks een heel diverse populatie nog steeds een onesizefitsallbeleid voeren. De gemeenschapsinstellingen zijn halve psychiatrische voorzieningen. Veel kinderen en jongeren die er verblijven hebben psychologische of psychiatrische ondersteuning nodig. Wat kan daaraan verholpen worden? De gezette stappen zijn nog niet voldoende. Voor de zoveelste keer wordt er gevraagd naar nauwere samenwerking met de geestelijke gezondheidszorg. Hoe kan het federale niveau ingeschakeld worden? Moet er voor een gemengde voorziening gezorgd worden waarin het federale niveau voor de psychiatrische en psychologische ondersteuning zorgt?

Het is goed dat er wordt gewerkt aan een positief pedagogisch klimaat met duidelijke regels, de afschaffing van het puntensysteem, de afschaffing van de onthaalfase en minder gebruik van de isoleercel. Dat sommigen anderhalf jaar ononderbroken in een gemeenschapsinstelling moeten verblijven, blijft verbazen. Lorin Parys maakt zich zorgen over de grondrechten van sommige min 18-jarigen die in een restrictief klimaat opgroeien hoewel dat voor hen niet de aangewezen setting is.

Met goedkeuring van een jeugdrechter en hun context konden jongeren in het voorjaar van 2020 voor de duur van de lockdown naar huis. Is er veel gebruikgemaakt van deze maatregel? Wat zijn de bevindingen? Wat kan daaruit geleerd worden voor de toekomst?

Tot wat heeft het overleg geleid tussen de voorzitter van de Commissie van Toezicht en het agentschap Opgroeien over de opnameplicht van de gemeenschapsinstellingen? Welke acties worden er ondernomen? Welke detectie is er in gang gezet?

Hoeveel suïcidepogingen zijn er geregistreerd in 2020? Is er een verschil met de voorgaande jaren?

Een aantal jongeren wordt keer op keer naar een time-out verwezen. Lorin Parys vraagt dit breder te schetsen. Voor hem betekent dit dat een time-out niet werkt voor de jongere in kwestie. Ziet de Commissie van Toezicht andere oplossingen?

Blijft beeldbellen met de thuiscontext ook na de coronapandemie mogelijk? Wordt dat positief geëvalueerd?

Onderwijs blijft een pijnpunt. Er lijkt weinig te veranderen in dit dossier. Welke acties zijn aangewezen om voor verandering te zorgen? Het contact onderhouden met de oorspronkelijke school is vaak aangewezen maar blijft moeilijk. Biedt afstandsonderwijs een oplossing?

De spreker is bezorgd over drie jongeren die in het Vlaams detentiecentrum wachten op internering. In het jaarverslag geeft een van hen aan niet te begrijpen hoe

hij in een interneringsproces terecht is gekomen. Er is hem bijvoorbeeld nooit psychologische ondersteuning aangeboden. Hoe kan dat worden verklaard? Welke actiepunten zijn in dergelijke situatie aangewezen?

Het netwerk met externe onderwijs- en welzijnspartners is door de verhuizing van het Vlaams detentiecentrum weggefallen. Die verhuizing is al even achter de rug. Wat moet er nog gebeuren? Hoe komt het dat dit nog niet op poten staat?

In Beveren beschikt het Vlaams detentiecentrum over beperkte faciliteiten. Waarom wordt er met het oog op een positief leefklimaat niet in overleg getreden met de federale overheid om gebruik te maken van de federale faciliteiten?

4. Vragen van Freya Van den Bossche

Freya Van den Bossche merkt dat in het jaarverslag wordt geadviseerd om in het personeelskader te investeren. Uit een aantal voorbeelden blijkt dat aangewezen te zijn. Wie werkt met beschadigde jongeren die uitdagend gedrag vertonen, moet goed ondersteund worden. In welke mate wordt er intervisie georganiseerd? Kommen medewerkers geregeld samen om ervaringen uit te wisselen? Om te vermijden dat jongeren ongepast worden bejegend, is het belangrijk dat personeelsleden de kans krijgen met elkaar te spreken.

Er zijn nogal wat jongeren die kampen met psychische en psychiatrische problemen. Hoe verloopt de samenwerking met de psychiatrie? Komt er een psychiater op bezoek? Moet er ter plaatse een psychiatrisch aanbod worden uitgebouwd of geniet een time-out in de psychiatrie de voorkeur, wetende dat het aantal gesloten psychiatrische jongerenafdelingen beperkt is?

Moeten de bestaande suïcidepreventierichtlijnen omgezet worden in een specifieke aanpak? Of moet er expertise van buitenaf worden aangetrokken? Is het realistisch om van de medewerkers te verwachten dat ze dat allemaal zelf beheersen en kunnen opnemen?

Wanneer jongeren uit een voorziening elders worden aangemeld, bijvoorbeeld voor een time-out in de psychiatrie, zijn er vaak geen andere mogelijkheden meer. Hierdoor is een terugkeer naar de voorziening niet altijd evident. Moet er harder worden ingezet op herstel tussen jongeren en begeleiders wanneer het fout is gelopen? Hoe kan er voor meer continuïteit worden gezorgd?

Sommige regels zijn bekend en kunnen op begrip rekenen onder de jongeren. Het is belangrijk dat zulke regels consequent worden gehandhaafd. Daarnaast is er onvoorspelbaarheid als gevolg van informele regels. Hoe wordt er gezorgd voor meer voorspelbaarheid? Is het mogelijk om regels aan te passen aan de verschillende leeftijdsgroepen?

Ook wanneer het over afzondering gaat, moet er sprake zijn van voorspelbaarheid. Jongeren hebben vaak het gevoel dat afzondering als sanctie en niet als beveiliging wordt gebruikt. Beamt de Commissie van Toezicht dat? Zijn er in dat geval alternatieven?

Afzondering en de duur ervan worden niet altijd geregistreerd, wat nochtans belangrijk is om evolutie te kunnen vaststellen. De maandcommissarissen leveren belangrijk kwalitatief werk maar daarnaast is het belangrijk om cijfers bij te houden. Moet daar niet meer op ingezet worden?

Waarom is het aanbod aan vrijetijdsbesteding beperkt? Is het niet evident om jongeren vanwege de aard van hun verblijf de kans te geven de voorziening te verlaten? Is het aanbod in de buurt beperkt? Is er voldoende personeel om een aanbod

te zoeken in de buurt waar de jongeren zal verblijven nadat hij de voorziening heeft verlaten?

Dezelfde vragen kunnen over het onderwijsaanbod worden gesteld. Onderwijs op maat van elke jongere is allicht financieel moeilijk haalbaar. Daartegenover staat dat onderwijs op maat voor perspectief kan zorgen. Veel jongeren beschouwen hun verblijf in een gesloten voorziening als verloren tijd, mede omdat ze een of meer jaren verliezen op school. Wanneer ze de voorziening verlaten, hebben ze vaak de moed niet meer om opnieuw te beginnen. Hoe kan dat op een haalbare wijze worden georganiseerd? Is het op te lossen met meer middelen en uren? Perspectief bieden bepaalt vaak welke richting het met de jongeren uitgaat eenmaal ze de voorziening verlaten.

Dat jongeren tot anderhalf jaar moeten wachten om de gemeenschapsinstelling te verlaten omdat er geen alternatief is, is problematisch. Jongeren krijgen zo niet de kans om een volgende stap te zetten wanneer het traject in de gemeenschapsinstelling volbracht is. Bovendien blijven er zo plaatsen bezet voor andere jongeren die er behoefte aan hebben. Zijn er naast extra plaatsen creëren nog andere alternatieven? Is jongeren langer in de gemeenschapsinstelling houden het beste alternatief wanneer er geen plaats is in een andere voorziening?

Het werkingskader, de doelstelling en het handelingskader voor het beveiligend verblijf zijn er nog niet. Wordt daar inmiddels werk van gemaakt?

Wat is de timing van de infrastructuurwerken in het Vlaams detentiecentrum? Vanwege de gebrekkige infrastructuur zijn bepaalde zaken niet mogelijk. Hoe worden de jongeren voorbereid op de doorstroming naar de volwassenengevangenis? Moet een jongere soms onverwacht doorstromen? Hoe ervaren de jongeren deze overstap?

5. Vragen van Celia Groothedde

Celia Groothedde zegt dat de gesloten voorzieningen een moeilijk jaar achter de rug hebben. Er was veel wederzijds begrip tussen beleid, begeleiding en jongeren. De voorzieningen maar ook de jongeren verdienen daarvoor een grote pluim.

De spreekster drukt haar waardering uit voor het beeldebellen, de minder strikte regels en de toegenomen vrijheid. Verwacht men een weerbots? Bij de brede bevolking, die in vergelijking in een gemakkelijkere situatie verkeert, wordt voor een weerbots van het mentaal welbevinden en weerbaarheid gevreesd. Hoe kijkt men vooruit naar de periode wanneer er meer vrijheid komt? Is er extra ondersteuning nodig om de huidige periode te verwerken?

De vraag naar rechtswaarborgen is pertinent. Welke stappen kunnen daartoe gezet worden? Is breder toezicht mogelijk?

Dat zware straffen afgeschaft zijn is goed. Daarnaast zijn de luchtmomenten evenwel heel beperkt. In combinatie met de kamermomenten en de beperkte mogelijkheden tijdens de vrije tijd is dat weinig heilzaam. Welke verbeteringen zijn er mogelijk? Is dat oplosbaar in het huidige kader? Welke andere oplossingen zijn er nodig?

De bejegening is niet altijd afgestemd op de jongeren. Hoe kan daaraan worden gewerkt? Is het een capaciteitsprobleem? De spreekster sluit zich aan bij de vragen over time-out en uitstroom.

In het jaarverslag geeft een jonge vrouw aan dat ze enkel voor de richting Verzorging kan kiezen. Dit gebrek aan diversiteit past haar toekomst aan. Hoe kan dat verholpen worden? Is het probleem breder dan het verschil tussen man en vrouw? Zijn er nog andere lacunes?

De Commissie van Toezicht beveelt aan om de inspanningen te valoriseren die jongeren leveren om een diploma te halen. Louter bezigheidstherapie aanbieden maakt het moeilijk om een toekomst uit te bouwen. Hoe kan daar werk van gemaakt worden?

6. Vragen van Freya Saeys

Freya Saeys merkt dat de situatie stelselmatig lijkt te verbeteren. Er wordt gewezen op de noodzaak om jongeren goed te informeren over onder meer de tijd die ze in een voorziening zullen doorbrengen. Hoe wordt dit werkpunt best geremedieerd?

Hoe kan er geremedieerd worden aan het beperkte onderwijsaanbod? Op dit punt is verbetering nodig omdat het jongeren meer kansen biedt om iets van hun leven te maken.

Corona heeft invloed op de verhouding tussen jongeren en begeleiders. Welke lessen worden daaruit getrokken? Zaten de begeleiders minder vast aan de regels? Konden ze daardoor beter werk maken van opvoeden en begeleiden?

Voorzieningen hebben behoefte aan andere ondersteuning, zoals van psychiaters. Hoe kan dergelijke kennis in de voorzieningen binnengebracht worden? Samenwerking zal allicht een belangrijke meerwaarde betekenen.

7. Vragen van Koen Daniëls

Koen Daniëls vraagt of afstandsonderwijs mogelijkheden biedt. Afstandsonderwijs kan voor een ruimere keuze zorgen. Dankzij een systeem als Bednet kan voor echt onderwijs worden gezorgd. Het is tekenend dat jongeren in het jaarverslag zelf klagen over het lage onderwijsniveau.

III. Antwoord van Caroline Vrijens, kinderrechtencommissaris

Caroline Vrijens kan niet op alle vragen antwoorden omdat ze niet over al de nodige achtergrondinformatie beschikt en het agentschap Opgroeien beter geplaatst is bepaalde antwoorden te formuleren. Het agentschap Opgroeien is immers een aantal zaken aan het ontwikkelen. Zo waren er voor corona tal van onderwijsplannen. De Commissie van Toezicht pleegt jaarlijks overleg met dat agentschap over haar aanbevelingen.

De vraag of jongeren met een specifieke problematiek op hun plaats zitten in een gemeenschapsinstelling is moeilijk te beantwoorden. Allicht zit een bepaalde groep daar niet op zijn plaats maar de gemeenschapsinstellingen nemen hun verantwoordelijkheid en doen hun uiterste best om die jongeren zo goed als mogelijk te begeleiden. Gemeenschapsinstellingen zijn vanwege hun opnameplicht vaak de laatste reddingsboei voor jeugdrechters. Het agentschap Opgroeien moet harder inzetten op intensieve samenwerking. Als gemeenschapsinstellingen jongeren met een zware beperking blijven opnemen, zijn infrastructurele ingrepen aangewezen om die jongeren een veilige en aangename plaats te kunnen aanbieden. Het gesprek daarover met het agentschap Opgroeien wordt niet stopgezet.

Het agentschap Opgroeien wil inzetten op gedeelde regionale verantwoordelijkheid en intensief overleg tussen gemeenschapsinstellingen, VAPH en jeugdhulpvoorzieningen. Door een partnerschap aan te gaan kunnen ze samen een traject uittekenen voor die jongeren en staan de gemeenschapsinstellingen er niet alleen voor.

Samen met de federale overheid een gemengde voorziening organiseren die zorgt voor geestelijke gezondheidszorg is een van de mogelijke pistes. Er is de voorbije

jaren al ingezet op psychiatrische ondersteuning via outreach. Alle mogelijke pistes moeten worden geëvalueerd om beter tegemoet te komen aan de noden van deze groep jongeren. Het komt het Agentschap Opgroeien toe te registreren en te analyseren over hoeveel jongeren het precies gaat.

Suïcidepreventie is een moeilijk thema waarover in overleg wordt gegaan met het agentschap Opgroeien. In 2020 heeft één meisje suïcide gepleegd. Er is geen zicht op het aantal suïcidepogingen. Het agentschap Opgroeien zet samen met externe experts in op een suïcidepreventiebeleid. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk of jongeren een suïcidepoging ondernemen tijdens hun weekends thuis. De Commissie van Toezicht heeft tot nog toe niet gefocust op deze problematiek omdat ze uitgaat van wat de jongeren vertellen.

In 2021 ligt de focus van de commissie op isolatie en afzondering in de ruime zin van het woord. Afzondering is de ultieme sanctie wanneer jongeren de regels met voeten treden. Het is belangrijk om de evolutie daarvan in de tijd bij te houden. Ook de maandcommissarissen schrikken wanneer ze vernemen dat luchtmomenten maar 20 minuten duren. De feedback van de jongeren is belangrijk om registratie en monitoring op te zetten. Op basis van wat jongeren daarover vertellen, wordt het gesprek aangegaan met begeleiders en verantwoordelijken. Wat zou er bijvoorbeeld wel nog moeten kunnen tijdens een afzondering? Is er een begeleider in de buurt? Er is op dit punt nog veel werk. De komende jaren wil de Commissie van Toezicht telkens één bepaalde problematiek onder de loep nemen.

Het agentschap Opgroeien heeft plannen om intensiever samen te werken met scholen zodat de jongeren het onderwijstraject op de aangewezen wijze kunnen afleggen en een diploma behalen. Mogelijks heeft een en ander achterstand opgelopen door corona. Dat wordt besproken tijdens het overleg met het agentschap.

Afstandsonderwijs biedt allicht mogelijkheden. Jongeren op een school buiten de gemeenschapsinstellingen hebben tijdens de epidemie succesvol verder gestudeerd. Dankzij afstandsonderwijs stonden ze op gelijke voet met alle andere leerlingen. Er moet worden onderzocht hoe dat in de toekomst geïmplementeerd kan worden zodat het schooltraject van jongeren die men niet naar school kan laten gaan, niet wordt onderbroken. Praktijkopleidingen op afstand zijn minder evident.

De opmerking dat meisjes enkel voor verzorging kunnen kiezen is frappant. In deze tijden kan het niet dat meisjes geen ruimere keuze kunnen maken. Daar moet over nagedacht worden. Veel heeft te maken met de samenstelling van de groepen, de capaciteit van het onderwijspersoneel of ruimte voor praktijklessen. Er moet creatief worden nagedacht over hoe meisjes de kans te geven om voor andere richtingen te kiezen.

Het agentschap Opgroeien heeft de voorbije jaren hard geïnvesteerd in participatieprojecten.

Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zitten in tal van jeugdhulpvoorzieningen. Het zijn kwetsbare jongeren met een beperkte context, gebrek aan kennis van de taal en een fragiel statuut. Jeugdrechters hebben voor deze groep vaak geen andere oplossing dan een verblijf in een gemeenschapsinstelling. Ook voor deze doelgroep moet naar samenwerking worden gestreefd.

De aanbevelingen voor het Vlaams detentiecentrum zijn gebaseerd op de gesprekken van de maandcommissaris met de jongeren. In Beveren moeten nieuwe samenwerkingsverbanden opgebouwd worden, onder meer met het CGG om de geestelijke gezondheidszorg toegankelijk te maken en met de VDAB voor praktijkopleidingen. Lokale diensten die meerwaarde kunnen betekenen voor deze jongeren moeten worden geactiveerd. De directeur verdient de nodige tijd en ondersteuning om dit

netwerk opnieuw op te bouwen. Er komt ontzettend veel kijken bij een dergelijke verhuizing. Vanwege de grote afstand tussen Tongeren en Beveren heeft men nieuw personeel in dienst moeten nemen.

De wandeling en de buitenruimte in Beveren zijn klein. Er is maar een kleine bezoekeruimte. In overleg met het federale gevangeniswezen kan voor een oplossing worden gezorgd door lokalen te delen. In het Vlaams detentiecentrum wijst men er evenwel op dat dit delicaat is. Er wordt immers geprobeerd om volwassen gevangenen strikt te scheiden van jongeren. Het zal zaak zijn om creatief naar oplossingen te zoeken zodat de jongeren toch gebruik kunnen maken van de gevangenisinfrastructuur.

Zodra jongeren naar de volwassenengevangenis overgaan moet de Commissie van Toezicht hen loslaten. De commissie heeft immers enkel een mandaat in het Vlaams detentiecentrum.

De Commissie van Toezicht is geen voorstander van doorverwijzingen en structurele time-outs hoewel dat op het terrein vaak de enige oplossing is. Samen met alle betrokkenen moet naar andere oplossingen worden gezocht. Jongeren met een psychiatrische problematiek in een verontrustende thuissituatie botsen op meerdere drempels: personeelscapaciteit, draagkracht of samenstelling van de leefgroepen. Er moet in samenwerking gezocht worden naar een stabiele plek voor deze jongeren. De opnameplicht verklaart waarom deze groep dikwijls in een gemeenschapsinstelling terechtkomt. Dit wordt besproken met het agentschap Opgroeien.

Het leefklimaat en de focus op het welzijn evolueren in gunstige zin.

De gemeenschapsinstellingen leveren – omdat ze allemaal onder dezelfde afdeling van het agentschap Opgroeien vallen – inspanningen om jongeren gelijk te behandelen. De maandcommissarissen vestigen steeds de aandacht van de campusverantwoordelijken op niet te verantwoorden ongelijke behandeling. Ook voor jongeren in besloten opvang zijn rechtswaarborgen relevant, zeker met het oog op de uitbreiding van de private voorzieningen. Er moet een kader op papier worden gezet om vrijblijvendheid te vermijden en gelijke behandeling te garanderen. Het onderzoek naar rechtswaarborgen in beslotenheid van de KU Leuven is afgerond maar nog niet vrijgegeven. Het agentschap Opgroeien wil over dat kader in overleg treden met de maandcommissarissen. Gelijke behandeling en rechtswaarborgen hebben veel te maken met de opleiding van de begeleiders en een positieve basishouding. Caroline Vrijens gaat ervan uit dat dit in de gemeenschapsinstellingen en de private voorzieningen ingebed zit in de werking.

Een time-out onderbreekt het traject. Elke jongere zou moeten blijven waar hij of zij verblijft, de begeleiding kent en vrienden heeft. Wanneer een traject vastloopt moet het mogelijk zijn om extra ondersteuning in huis te halen. Een time-out is thans onvermijdbaar. Het wordt – voornamelijk in de gemeenschapsinstellingen – niet altijd als negatief ervaren door de jongere.

Fysiek gehoord worden en laagdrempelig in gesprek kunnen gaan met een jeugdrechter is anders dan een videogesprek. De Commissie van Toezicht heeft tijdens de eerste lockdown gemerkt dat de drempel om online in contact te treden en vrijuit te spreken hoog is. Allicht geldt dat ook tijdens onlineprocedures voor de jeugdrechtbank. Hoewel daar nog geen opmerkingen over zijn gemaakt, blijven de maandcommissarissen alert. Eventuele knelpunten zullen worden gemeld.

Er zijn rechtswaarborgen nodig voor de bejegening van jongeren door de politie. Op federaal niveau wordt gewerkt aan een wettelijke regeling voor zaken als naakt-fouilles en het gebruik van handboeien. Rechtswaarborgen zijn aangewezen omdat thans alles afhankelijk is van de individuele interpretatie van de betrokken agent.

Jongeren worden altijd geboeid tijdens een verplaatsing tussen gemeenschapsinstelling en jeugdrechtbank. Hoewel daar uit veiligheidsoverwegingen in een aantal gevallen iets voor te zeggen valt, maakt dat diepe indruk op de betrokken jongeren.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt al enkele jaren naar een code. Daarover is al overleg gepleegd met Binnenlandse Zaken en Justitie. Er is bereidheid om na te denken over een kinderen- en jongerentoets voor de politie. De kinderrechtencommissaris doet er alles aan om dat samen met haar federale tegenhanger op de agenda de plaatsen. Gezien de aanknopingspunten met het decreet van 15 februari 2019 betreffende het jeugddelinquentierecht is het belangrijk dat ook de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding dat blijft volgen.

De Commissie van Toezicht treedt in contact met de nieuwe voorzieningen die een besloten aanbod uitbouwen. Het is belangrijk dat de nieuwe directeurs niet alleen de werking van de Commissie van Toezicht en haar maandcommissarissen leren kennen maar ook kunnen leren van alle opgedane kennis.

Met het oog op de uitstroom moet harder worden ingezet op samenwerking.

Tijdens de lockdown konden jongeren soms versneld naar huis. Het Jaarverslag 2019-2020 van het Kinderrechtencommissariaat (*Parl.St.* VI.Parl. 2020-21, nr. 42/1) formuleert daarover een aanbeveling voor de jeugdhulp in het algemeen. Ook in andere jeugdhulpvoorzieningen zijn immers veel kinderen en jongeren vervroegd naar huis gegaan. Het Kinderrechtencommissariaat wil dat geëvalueerd zien. De maandcommissarissen hebben daar geen specifieke opmerkingen over gehoord. Uit bezoeken die ze zelf heeft afgelegd, heeft Caroline Vrijens geleerd dat terug naar huis gaan soms moeilijk was.

Het overleg over opnameplicht is Caroline Vrijens onbekend.

Beeldbellen blijft naar verluidt als goede praktijk behouden. De versnelde invoering ervan is een positief neveneffect van corona.

Men wil het aantal grote overkoepelende regels beperken. In afspraak met de jongeren zelf wil men eerder inzetten op regels op maat van de leefgroepen. Er wordt thans al rekening gehouden met de leeftijden en de leefgroepen.

Het aanbod aan vrije tijd was beperkt vanwege de coronarichtlijnen. In alle jeugdhulpvoorzieningen konden de jongeren geen gebruik meer maken van buitenactiviteiten. Ze hebben daarvan afgezien. Er werd heel wat opgezet door de opvoeders. Jongeren waardeerden dat. In het algemeen appreciëren ze een ruim aanbod. Mogelijks focust de Commissie van Toezicht een van de komende jaren op het vrijetijdsaanbod.

In een gemeenschapsinstelling blijven bij gebrek aan uitstroom is voor de jongeren uiteraard niet het aangewezen alternatief. Niet kunnen uitstromen vanwege de beperkte capaciteit schendt hun rechten. Het beleid moet hier blijvend op inzetten.

Een weerbots van het mentale welbevinden valt moeilijk te voorspellen. Veel wijst erop dat het voor jongeren en gezinnen mentaal moeilijk wordt. Voor het Kinderrechtencommissariaat blijft dat de grootste bezorgdheid aangaande corona. Worden jongeren op tijd geholpen bij problemen? Allicht doen ook jongeren in gesloten instellingen veel negatieve ervaring op. Dat moet van nabij gevolgd worden. De maandcommissarissen houden de vinger aan de pols.

Begeleiders pasten regels soepeler toe tijdens de lockdown omdat men meer tijd samen doorbracht. Men zat dichterbij elkaar. Er waren minder buitenactiviteiten. Soms leidde dat tot extra spanningen maar soms leerden begeleiders en jongeren

elkaar anders en beter kennen. De begeleiders hebben hun best gedaan om de vaak strenge richtlijnen te compenseren. Hieruit kunnen uiteraard lessen getrokken worden voor de toekomst. Allicht is het niet altijd nodig om strenge regels te handhaven.

IV. Antwoord van Inge Schoevaerts, secretaris van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstituten

Inge Schoevaerts zegt dat jongeren een tijdelijke time-out van veertien dagen als zinvol ervaren. Een onderbreking van hun traject is niet ideaal maar dergelijke maatregel wordt pas genomen als de samenwerking tussen jongere en opvoeders volkomen vast is gelopen. Tijdens een time-out wordt de verbinding tussen de jongere en de voorziening hersteld. Op die manier krijgen zowel de voorziening als de jongere zuurstof. Conflicten lopen soms zodanig hoog op dat ook andere jongeren in de leefgroep ademruimte nodig hebben.

Wat tijdens deze bespreking een structurele time-out wordt genoemd, is voor Inge Schoevaerts eerder een parallel traject tussen een gemeenschapsinstelling en een andere voorziening gericht op wederzijdse ondersteuning zodat jongere en begeleiders ruimte krijgen.

Als de problematiek van dien aard is dat een VAPH-voorziening geregeld op haar tandvlees loopt, biedt een parallel traject met een gemeenschapsinstelling nieuwe kansen. Tegelijk valt te betreuren dat een gemeenschapsinstelling daarvoor moet instaan. Al biedt het gesloten kader meer mogelijkheden en een gestructureerd regime. De jongere in kwestie komt in een gemeenschapsinstelling in een leefgroep terecht waar niet iedereen een beperking heeft. Dergelijke trajecten zijn een vorm van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om jongeren aan boord te houden zodat hun begeleiding kan worden verdergezet.

Er is geïnvesteerd in nieuwe pedagogische concepten. In een gemeenschapsinstelling werken de opvoeders met het vierladenmodel om gepast te reageren op ongewenst gedrag. Voor- en nadelen van dat model worden gemonitord. Er zijn tal van bewegingen om het beheersregime los te laten. Deze evoluties moeten worden gemonitord om er verder op in te zetten. De cultuur op basis waarvan opvoeders vaak al lang werken drastisch omgooien en loslaten, is niet evident. Dat vergt naast de nodige tijd ook aansturing door het pedagogische team. De evolutie beweegt in de richting van een toetsingskader om begeleiders gepast te laten reageren op ongewenst gedrag.

Er zijn niet echt opmerkingen gemaakt over een gebrek aan vrijetijdsactiviteiten. Wel is het zo dat het aanbod aan vrije tijd buiten de gemeenschapsinstellingen door corona is stilgevallen. Omdat het onderwijs grotendeels werd opgeschort in de gemeenschapsinstellingen, kregen opvoeders wel de kans om intern activiteiten te organiseren met de jongeren.

Het kortverblijf is nieuw en werd tijdens de coronaperiode ingevoerd. Het is een bijkomend regime in de gemeenschapsinstellingen. Het komt het agentschap Op-groeien toe dit te monitoren.

Voor het derde jaar op rij heeft de Commissie van Toezicht zich op het onderwijs geconcentreerd. De commissie is zich ervan bewust dat niet voor elke individuele jongere een aanbod georganiseerd kan worden in de instellingen. Gemeenschapsinstellingen zijn niet de enige voorzieningen die onderwijs organiseren. Er zijn bijvoorbeeld de ziekenhuisscholen voor langdurig zieke kinderen, die vaak ook uit uiteenlopende richtingen komen. Mogelijks is dat de lijn die voorzieningen moeten aanhouden.

Afstandsonderwijs biedt mogelijkheden maar mag niet blindelings ingevoerd worden gezien de ervaringen die jongeren er de voorbije maanden mee hebben opgedaan. Afstandsonderwijs vergt bijvoorbeeld veel concentratie. Opnieuw lijkt het aangewezen een beroep te doen op de ervaring van ziekenhuisscholen en na te denken over het organiseren van een type 5-onderwijsvorm.

Drie van de acht jongeren in het Vlaams detentiecentrum gaven aan op internering te wachten. De Commissie van Toezicht kan niet oordelen of dat terecht is maar wil dit wel weergeven in haar jaarverslag omdat het interessant kan zijn om te onderzoeken of internering voor een bepaalde groep jongeren als mechanisme wordt ingesteld. Het zou niet mogen dat die jongeren daarvan niet op de hoogte waren. De maandcommissaris heeft hun aangeraden dit te bespreken met hun advocaat en het psychosociale team.

Dat jongeren vernemen dat ze naar de volwassenengevangenis verhuizen, is niet noodzakelijk nefast. Zodra ze doorschuiven worden andere zaken mogelijk, zoals vrijheid onder voorwaarden. Daartegenover staat dat het voor sommige uit handen gegeven jongeren niet evident is om de beschermende context achter te moeten laten.

Het Vlaams detentiecentrum moet tijd en middelen krijgen om de samenwerkingsverbanden herop te bouwen in een nieuwe regio. Het was aanvankelijk vooral zaak de verhuizing, die dateert van augustus 2020, goed te managen. De uit handen gegeven jongeren volgen de coronamaatregelen van het federale detentieregime waardoor ze langer geen bezoek hebben kunnen ontvangen. Aanvankelijk waren er allicht ander prioriteiten dan samenwerkingsverbanden heropbouwen.

Het federale detentiecentrum in Beveren is een grote gevangenis. Zal de druk voor het plaatselijke CGG niet te groot worden als het daarnaast ook nog het Vlaams detentiecentrum moet bedienen?

Er zal worden overlegd met de private voorzieningen. De verantwoordelijken voor het voorzieningenbeleid van het agentschap Opgroeien zullen de Commissie van Toezicht uitleg geven over de visie en de stand van zaken zodat de toekomstige maandcommissarissen goed opgeleid kunnen worden. Pedagogisch beleid, handlingsplan en -kader zijn volop in ontwikkeling, net zoals de pedagogische visie die bepaalt hoe een private voorziening met de toegewezen jongeren omgaat en hoe besloten opvang past bij de gevolgde pedagogische principes zonder een gemeenschapsinstelling te worden. De rechtspositie van de jongeren is daar een onderdeel van. Het onderzoek daarnaar is afgerond. De Commissie van Toezicht gaat na hoe dat in de praktijk zal worden geïmplementeerd.

De samenwerking met de psychiatrie moet voor tal van jongeren in de gemeenschapsinstellingen op therapeutisch vlak intensiever. Men botst evenwel op dezelfde problemen als de reguliere kinderpsychiatrie. Er zijn niet al te veel kinderpsychiaters. Ook voor outreachend werken zijn er wachtlijsten. Daarnaast kent Vlaanderen de forensische kinderpsychiatrie voor jongeren die delicten plegen of recidiveren. Volstaat het beter te triëren of moet er worden ingezet op de uitbouw van de forensische kinderpsychiatrie? Hoe zal men omgaan met het voornemen om jongeren die uit een verontrustende opvoedingssituatie komen, voortaan in private voorzieningen terecht te laten komen? Het zal zaak zijn lessen te trekken uit de ervaring die de gemeenschapsinstellingen hebben opgedaan.

Stefaan SINTOBIN,
voorzitter

Suzy WOUTERS,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

CGG	centrum voor geestelijke gezondheidszorg
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding